

Σχολικός εκφοβισμός και στρατηγικές πρόληψης και ήπιας διαχείρισης

Αναστασάκη Μαρία
Εκπαιδευτικός ΠΕ05 & ΠΕ13
ΜΔΕ Καθηγητών Γαλλικής Γλώσσας
ΜΔΕ Πολιτική Ανάλυση και Πολιτική Θεωρία
Υποψ. Διδάκτωρ Παν/μίου Κρήτης
marieanastasaki@gmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ενδοσχολική βία, φαινόμενο πολυπαραγοντικό κι ενίοτε δύσκολο στην αντιμετώπισή του, έχει απασχολήσει, μεταξύ πολλών άλλων, τους εμπλεκόμενους στην εκπαιδευτική διαδικασία. Οι μορφές της βίας στο σχολείο, η έντασή της και ο τρόπος που τη βιώνουν οι μαθητές ποικίλλουν, όπως δύναται να ποικίλλουν και οι τρόποι αντιμετώπισης του φαινομένου, οι οποίοι άλλοτε είναι αποτελεσματικοί κι άλλοτε όχι. Η επιβολή αυστηρών ποινών ωστόσο στους μαθητές δεν έχει αποδειχθεί αποτελεσματικό μέσο αντιμετώπισης του φαινομένου της βίας. Αντιθέτως, η απάντηση με βία στη βία των μαθητών επιφέρει αρνητικά αποτελέσματα με συνέπεια η παραβατική συμπεριφορά να επαναλαμβάνεται.

Μέσω έρευνας που διεξήχθη σε επαρχιακό Γυμνάσιο του νομού Ηρακλείου Κρήτης, δόθηκε η αφορμή να τεθούν ορισμένοι προβληματισμοί σχετικά με τις συχνότερες μορφές του φαινομένου, τα αίτια του όπως και τη σύνδεσή του με τα συναισθήματα και τις αναπαραστάσεις των μαθητών. Επιπλέον, προτάθηκαν τρόποι πρόληψης και διαχείρισης του φαινομένου στο πλαίσιο ενός σχολείου που προωθεί τη διαβούλευση και την ειρηνική επίλυση των συγκρούσεων, με σκοπό τη βελτίωση των διαπροσωπικών σχέσεων των μαθητών και του αισθήματος ασφάλειας εντός του σχολείου. Σε αυτό το πλαίσιο, προτείνεται και η διαμεσολάβηση συνομηλίκων ως εναλλακτικός και διαδραστικός τρόπος προσέγγισης του φαινομένου με σκοπό την καλλιέργεια κλίματος εμπιστοσύνης και αλληλεγγύης.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: *σχολικός εκφοβισμός, διάλογος, ειρήνη, διαμεσολάβηση συνομηλίκων*

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΩΝ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΩΝ ΜΕΡΩΝ

Το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού, αν και δεν αποτελεί νέο πρόβλημα, από τη δεκαετία του '90 έχει αρχίσει να απασχολεί την επιστημονική κοινότητα προτάσσοντας μια διεπιστημονική προσέγγιση λόγω της συνθετότητάς του.

Η βία που εμφανίζεται στο σχολείο μπορεί να πάρει διάφορες μορφές και να εμπλέξει μαθητές με διαφορετικά χαρακτηριστικά και διαφορετικό προφίλ ανάλογα με το αν θεωρούνται «θύτες» ή «θύματα». Πιο συγκεκριμένα, ο εκφοβισμός προϋποθέτει κατ' αρχάς την άνιση δύναμη μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών, την επανάληψη, τη σκόπιμη πρόκληση σωματικού και ψυχικού πόνου. Ο διακεκριμένος Νορβηγός επιστήμονας Olweus μέσα από τις έρευνες του κατέληξε στο ότι ο εκφοβισμός προϋποθέτει έναν αδύναμο μαθητή που κατ' επανάληψη και σκοπίμως θυματοποιείται λόγω αρνητικών ενεργειών εις βάρος του από έναν ή περισσότερους συμμαθητές του (Olweus, 2009). «Η αρνητική ενέργεια μπορεί να είναι λεκτική (πειράγματα, απειλές, ειρωνίες κ.ά.), σωματική (χτυπήματα, σπρώξιμο, κ.ά.), όπως και ψυχολογική (συκοφάντηση, αποκλεισμός από ομάδα, απομόνωση κ.ά.)» (Τρίγκα – Μερτίκα, 2012: 41). Μορφές, επομένως, ενδοσχολικής βίας, αποτελούν η άμεση σωματική και λεκτική βία (ξυλοδαρμός, προσβολές, κοροϊδευτικά σχόλια, απειλές, βρισιές, άπρεπες χειρονομίες...), αλλά και η έμμεση κοινωνική βία (διάδοση φημών και ψεμάτων, κλοπή ή καταστροφή προσωπικών αντικειμένων, αποκλεισμός από παρέες και συλλογικές δραστηριότητες). Βέβαια, δεν θα έπρεπε να παραλείψουμε και την ηλεκτρονική βία, η οποία

είναι διαδεδομένα τα τελευταία χρόνια αφού οι μαθητές χρησιμοποιούν ηλεκτρονικές συσκευές και το διαδίκτυο για να εκφοβίσουν και να γελοιοποιήσουν τα «θύματά» τους.

Σκιαγραφώντας το προφίλ των εμπλεκόμενων μερών σε περιστατικά ενδοσχολικής βίας, ο Olweus (1993) συμπεραίνει ότι ο «θύτης» είναι μαθητής περισσότερο δυναμικός, τολμηρός, επιθετικός και δυνατός από τον μέσο όρο, δείχνοντας ιδιαίτερη αυτοπεποίθηση ενώ το «θύμα» είναι συνήθως άτομο ντροπαλό και αδύναμο, με χαμηλή αυτοεκτίμηση που δεν συνηθίζει να χρησιμοποιεί βία, αλλά και που δεν μπορεί να υπερασπιστεί τον εαυτό του όταν δέχεται βία.

Εκτός από τον «θύτη» και το «θύμα» υπάρχουν και οι μάρτυρες των περιστατικών βίας, των οποίων η στάση ποικίλλει. Είτε αδιαφορούν επιδοκιμάζοντας έμμεσα τη βίαιη συμπεριφορά του «θύτη», είτε δείχνουν έμπρακτη υποστήριξη στο «θύμα». Υπάρχουν όμως και οι περιπτώσεις αυτών που όταν παρακολουθούν ένα περιστατικό βίας στο σχολείο, το επικροτούν, ενθαρρύνοντας έτσι τους «δράστες» ή ακόμη παίρνουν ανοιχτά το μέρος τους ακολουθώντας τους στις παρέες (Olweus, 1993).

Σχετικά με τα αίτια της βίας, αυτά ποικίλλουν αφού οφείλονται σε παράγοντες που σχετίζονται με την οικογένεια (συνθήκες ζωής, ενδοοικογενειακές σχέσεις, επικρατούσα κουλτούρα, αγωγή από οικογένεια), με τη ζωή στο σχολείο, με τους εκπαιδευτικούς (αυταρχικότητα, διδακτική στάση, κατευνασμός...) και γενικότερα τον κυρίαρχο τύπο εκπαιδευτικού συστήματος (βλ. αναλυτικά Τρίγκα – Μερτίκα, 2012: 61-75).

Ποιες είναι όμως οι κυρίαρχες μορφές βίας στο σχολείο; Ο ρόλος του φύλου είναι σημαντικός στην εκδήλωση της βίας; Ποια είναι η στάση και τα συναισθήματα των θεατών; Ποια είναι τα συναισθήματα των παιδιών για το σχολείο και τον εαυτό τους; Επιπλέον, όταν συμβαίνει ένα περιστατικό ενδοσχολικής βίας, πώς αντιδρούν οι μαθητές; Το καταγγέλλουν; Μιλάνε για το εν λόγω περιστατικό και σε ποιούς; Λαμβάνονται αποτελεσματικά μέτρα αντιμετώπισης των περιστατικών; Υπάρχουν στρατηγικές πρόληψης της επιθετικής συμπεριφοράς στο σχολικό περιβάλλον; Τα εν λόγω ζητήματα επιχειρήσαμε να ανιχνεύσουμε μέσα από την έρευνα που πραγματοποιήσαμε τον Απρίλιο του 2013 σε επαρχιακό Γυμνάσιο του νομού Ηρακλείου Κρήτης, της οποίας η ανάλυση ακολουθεί.

ΠΛΑΙΣΙΟ, ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η παρακάτω έρευνα έχει ως σκοπό την ανάδυση μιας γενικής εικόνας του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού σε επαρχιακό Γυμνάσιο 15 χιλιόμετρα από την πόλη του Ηρακλείου. Το εν λόγω Γυμνάσιο, όπου μεταφέρονται με λεωφορείο μαθητές από διάφορες περιοχές της επαρχίας Μαλεβιζίου, βρίσκεται απομονωμένο από τις γύρω περιοχές μέσα σε ένα καθαρό και ήρεμο περιβάλλον στη φύση.

Στο σχολείο, κατά το σχολικό έτος 2012-2013, φοιτούσαν 144 μαθητές, 73 αγόρια και 71 κορίτσια, από 12 έως 15 ετών προερχόμενοι από διαφορετικό κοινωνικό και οικογενειακό περιβάλλον ο καθένας.

Στους παραπάνω μαθητές μοιράστηκαν ερωτηματολόγια από τη γράφουσα τα οποία απαντήθηκαν από τους μαθητές στις 10 και 11 Απριλίου 2013 κατά τη διάρκεια του μαθήματος και των διαλειμμάτων. Τυχόν απορίες λύθηκαν και δόθηκαν και επιπλέον διευκρινήσεις αν και οι ερωτήσεις ήταν σαφείς και ακριβείς. Λήφθηκε υπόψη το φύλο των ερωτώμενων για να καταστεί σαφές εάν το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού είναι περισσότερο συχνό στα κορίτσια ή στα αγόρια και ποιο ακριβώς είδος βίας αντιστοιχεί στο κάθε φύλο. Επιπροσθέτως, η έρευνα θέλησε να επισημάνει τη σημασία των συναισθημάτων των μαθητών και των προσλήψεών τους αναφορικά με το σχολείο ως χώρο μετάδοσης γνώσεων, αλλά και ως φορέα κοινωνικοποίησης.

Επίσης, μέσω ερωτηματολογίου 20 ερωτήσεων κλειστού τύπου, επιδιώχθηκε να διασφαλιστεί η αντικειμενικότητα και η ορθότητα των απαντήσεων και να αποφευχθούν τυχόν παρερμηνείες. Σκοπός ήταν να απαντηθούν τα εξής ερωτήματα για τους τελευταίους δύο μήνες της σχολικής ζωής του παιδιού: εάν το παιδί έχει δεχτεί λεκτική βία (ερώτηση 1), σωματική (ερωτήσεις 3 & 5), κοινωνική (ερωτήσεις 2 & 4), ηλεκτρονική βία (ερώτηση 6). Η έρευνα ήθελε να κάνει εμφανές το κάθε είδος βίας και όχι γενικά να απαντηθεί το ερώτημα για ενδοσχολική βία. Στην έβδομη ερώτηση, στόχος ήταν να φανεί εάν το άτομο είχε ασκήσει κάποια από τις περιγραφόμενες μορφές βίας, δηλαδή εάν ήταν εκτός από «θύμα» και

«δράστης». Στόχος ήταν και να καταδειχθεί εάν πιστεύουν τα παιδιά ότι τα είδη βίας που περιγράφηκαν τα ασκούν κυρίως τα αγόρια ή τα κορίτσια ή και οι δύο (ερώτηση 8), όπως και εάν υπήρξαν μάρτυρες-θεατές βιαιών περιστατικών (ερώτηση 9). Σε περίπτωση που η απάντηση θα ήταν θετική σε αυτή την ερώτηση, οι μαθητές θα έπρεπε να διερευνήσουν τα συναισθήματά τους και να απαντήσουν πώς ένιωσαν βλέποντας το περιστατικό που θα ήταν ανάμεσα σε περιστατικά που συνέβησαν τους τελευταίους δύο μήνες στο σχολείο (ερώτηση 10). Κάποιες επιπλέον παράμετροι προς διερεύνηση ήταν ο χώρος εντός του σχολείου όπου έλαβε χώρα το περιστατικό (ερώτηση 11) όπως και το εάν βοήθησε κάποιος εκπαιδευτικός εκείνη τη στιγμή (ερώτηση 12). Άλλη παράμετρος προς εξέταση ήταν το αν τα παιδιά μιλάνε για περιστατικά βίας είτε στους καθηγητές (ερώτηση 13) είτε στην ομάδα διαμεσολάβησης του σχολείου (ερώτηση 14), η οποία λειτουργούσε εκείνη τη χρονιά πιλοτικά. Επίσης, θελήσαμε να επισημάνουμε εάν υπάρχει συνεργασία μεταξύ των γονέων και του σχολείου καθώς και εάν οι γονείς καταγγέλλουν περιστατικά βίας (ερώτηση 15). Επιπροσθέτως, το πώς βλέπει το παιδί το σχολείο και το πώς αισθάνεται γι' αυτό (ερώτηση 16), αλλά και τι εικόνα έχει για τον εαυτό του και πώς νιώθει μέσα στο χώρο του σχολείου (ερώτηση 17) ήταν ερωτήματα που απασχόλησαν την παρούσα έρευνα. Τέλος, η έρευνα εστίασε στην ομάδα διαμεσολάβησης, στο αν έχει βοηθήσει τους μαθητές, εάν τους εμπνέει εμπιστοσύνη και στο εάν πιστεύουν στην αποτελεσματικότητά της (ερωτήσεις 18-20).

ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟ

Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της παρούσας έρευνας στοχεύει στην κατάθεση ενός προβληματισμού σχετικά με την ενδοσχολική βία σε ένα συγκεκριμένο επαρχιακό σχολείο στο νομό Ηρακλείου Κρήτης. Δεν θεωρούμε ότι έχει δημοσκοπικό χαρακτήρα ούτε ποσοτική αντιπροσωπευτικότητα μια που τα ποσοστά αυτά είναι διαφορετικά ανάλογα με την περιοχή όπου βρίσκεται το σχολείο και τη χρονική στιγμή διεξαγωγής της έρευνας (σε ένα μεγάλο κεντρικό σχολείο του Ηρακλείου θα ήταν ενδεχομένως άλλα τα αποτελέσματα, διαφορετικά σε ένα Ε.Π.Α.Λ. κλπ, όπως και ανάλογα με το εάν έχει προηγηθεί κάποιο περιστατικό βίας, το κλίμα είναι διαφορετικό σε ένα σχολείο).

Την εικόνα του δείγματος της παρούσας έρευνας σκιαγραφούν τα παρακάτω δημογραφικά στοιχεία:

Δημογραφικά στοιχεία:

ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
73 (50,6%)	71 (49,3%)

Σύνολο: 144 μαθητές ηλικίας: 12-15 ετών

Ερωτήσεις προς μαθητές και πίνακες με τα ποσοστά των απαντήσεων ανά φύλο:

Πίνακας 1. Απαντήσεις μαθητών (%) στην ερώτηση: Έχεις δεχτεί κοροϊδευτικά σχόλια, βρισιές ή απειλές από συμμαθητές/συμμαθήτριες σου;

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
ΝΑΙ	63	72
ΟΧΙ	37	28

Στην πρώτη ερώτηση εάν έχουν δεχτεί κοροϊδευτικά σχόλια, βρισιές ή απειλές από συμμαθητές τους, τα κορίτσια απαντάνε θετικά στην πλειοψηφία τους (72%) όπως άλλωστε και τα αγόρια αν και σε μικρότερο ποσοστό (63%). Επομένως, ανεξάρτητα από το φύλο, τόσο τα κορίτσια όσο και τα αγόρια γίνονται θύματα λεκτικής βίας, η οποία αποτελεί μορφή άμεσης βίας.

Πίνακας 2. Απαντήσεις μαθητών (%) στην ερώτηση: Έχουν διαδώσει συμμαθητές/συμμαθήτριες σου φήμες ή/και ψέματα για σένα με σκοπό να κάνουν τους άλλους να σε αντιπαθήσουν;

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
ΝΑΙ	59	66
ΟΧΙ	41	34

Στην ερώτηση σχετικά με τη διάδοση φημών και ψεμάτων με σκοπό την πρόκληση αντιπάθειας από τους άλλους, το 66% των κοριτσιών απαντά πως έχει υποστεί αυτή τη μορφή έμμεσης κοινωνικής βίας όπως και το 59% των αγοριών. Τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια αισθάνονται ότι έχουν πέσει θύματα βίας που σκοπό έχει να προκαλέσει αντιπάθεια και επομένως τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Πίνακας 3. Απαντήσεις μαθητών (%) στην ερώτηση: Συμμαθητές/συμμαθήτριες σου, σου έχουν κλέψει ή καταστρέφει προσωπικά αντικείμενα;

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
ΝΑΙ	45	28
ΟΧΙ	55	72

Στο εάν τους έχουν κλέψει ή καταστρέφει προσωπικά αντικείμενα, το 72% των κοριτσιών απαντά αρνητικά όπως και το 55% των αγοριών. Αυτού του είδους η βία είναι άμεση σωματική βία, αλλά δε συνηθίζεται τόσο όσο οι δύο προηγούμενες μορφές. Επιπλέον, στα αγόρια έχουν στερήσει προσωπικά τους αντικείμενα περισσότερο απ' ό,τι στα κορίτσια.

Πίνακας 4. Απαντήσεις μαθητών (%) στην ερώτηση: Συμμαθητές/συμμαθήτριες σου, σε έχουν απομονώσει από παρέες ή από ομαδικές δραστηριότητες;

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
ΝΑΙ	37	33
ΟΧΙ	63	67

Στην τέταρτη ερώτηση σχετικά με το εάν οι συμμαθητές τους, τους έχουν απομονώσει από παρέες ή από ομαδικές δραστηριότητες, το 67% των κοριτσιών απαντά αρνητικά ενώ το 33% απαντά θετικά. Στα αγόρια, τα ποσοστά είναι παρόμοια αφού το 63% απαντά αρνητικά και το υπόλοιπο 37% απαντά θετικά. Ούτε αυτή η μορφή βίας είναι τόσο συνηθισμένη όσο η λεκτική βία.

Πίνακας 5. Απαντήσεις μαθητών (%) στην ερώτηση: Συμμαθητές/συμμαθήτριες σου, σου έχουν κάνει άσχημες χειρονομίες ή σε έχουν χτυπήσει;

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
ΝΑΙ	71	45
ΟΧΙ	29	55

Αντιθέτως, στην ερώτηση για την άμεση σωματική βία (χτυπήματα και άσχημες χειρονομίες, οι οποίες συγκαταλέγονται και στη λεκτική βία) βλέπουμε τα ποσοστά να αυξάνονται: το 45% των κοριτσιών απαντά θετικά ότι έχει υποστεί χτυπήματα ή χειρονομίες ενώ σε ό,τι αφορά τα αγόρια, το 71% απαντά ναι. Δηλαδή, οι χειρονομίες και τα χτυπήματα είναι κάτι που συνηθίζεται πολύ στα αγόρια, τα οποία πέφτουν θύματα αυτής της μορφής της βίας περισσότερο από οποιασδήποτε άλλης.

Πίνακας 6. Απαντήσεις μαθητών (%) στην ερώτηση: Έχεις δεχτεί από συμμαθητές/συμμαθήτριες σου απειλητικά τηλεφωνήματα ή απειλητικά μηνύματα στο κινητό ή στον υπολογιστή σου;

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
ΝΑΙ	18	17
ΟΧΙ	82	83

Σχετικά με την ηλεκτρονική βία μέσω κινητού τηλεφώνου ή ηλεκτρονικού υπολογιστή τα ποσοστά δείχνουν ότι αυτού του είδους η βία δεν συνηθίζεται: το 83% των κοριτσιών απαντά πως δεν έχει δεχτεί τέτοιου είδους βία όπως και το 82% των αγοριών απαντά το ίδιο.

Αναφορικά με το κατά πόσο τα παιδιά γίνονται αποδέκτες επιθετικής συμπεριφοράς με τη μορφή που προαναφέρθηκε, παρατηρείται ότι συνηθίζεται η λεκτική βία τόσο στα κορίτσια όσο και στα αγόρια ενώ κυρίως τα αγόρια πέφτουν θύματα και σωματικής βίας.

Πίνακας 7. Απαντήσεις μαθητών (%) στην ερώτηση: Εσύ, έχεις ασκήσει κάποια μορφή βίας σε συμμαθητές/συμμαθήτριες σου όπως αυτές που περιγράφηκαν στις ερωτήσεις 1 έως 6;

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
ΝΑΙ	51	23
ΟΧΙ	49	77

Στην ερώτηση εάν το παιδί έχει γίνει το ίδιο δράστης και έχει ασκήσει κάποια από τις αναφερόμενες μορφές βίας, τα κορίτσια απαντάνε στην πλειοψηφία τους (77%) πως δεν έχουν ασκήσει βία! Ωστόσο, το 51% των αγοριών, (ειλικρινέστερα κατά την άποψή μας!) παραδέχονται ότι έχουν ασκήσει βία στους συμμαθητές τους.

Πίνακας 8. Απαντήσεις μαθητών (%) στην ερώτηση: Πιστεύεις ότι ασκούν βία περισσότερο:

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
ΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ	7	1
ΤΑ ΑΓΟΡΙΑ	60	72
ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΟ	33	27

Στην ερώτηση για το ποιοι ασκούν βία περισσότερο, τα αγόρια, τα κορίτσια ή και οι δύο πλευρές, το 72% των κοριτσιών απαντά ότι τα αγόρια είναι περισσότερο βίαια ενώ το 27% των κοριτσιών παραδέχεται ότι και οι δύο πλευρές ασκούν βία εξίσου. Τα αγόρια, από την άλλη, απαντάνε στην πλειοψηφία τους (60%) ότι αυτά τα ίδια ασκούν βία ενώ και για τις δύο πλευρές απαντά το 33%. Για το αν τα κορίτσια ασκούν περισσότερη βία, μόνο το 1% των κοριτσιών το πιστεύει αυτό ενώ από τα αγόρια το 7%.

Πίνακας 9. Απαντήσεις μαθητών (%) στην ερώτηση: Έχεις δει εσύ κάποιο περιστατικό βίας όπως αυτά που περιγράφηκαν παραπάνω;

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
ΝΑΙ	84	93
ΟΧΙ	16	7

Η ένατη ερώτηση σχετίζεται με το εάν οι μαθητές έχουν γίνει θεατές σε περιστατικά βίας στο σχολείο. Το 93% των κοριτσιών απαντά πως έχει δει τέτοια περιστατικά και από τα αγόρια το 84%.

Πίνακας 10. Απαντήσεις μαθητών (%) στην ερώτηση: Εάν ναι, πώς ένιωσες όταν είδες αυτό το περιστατικό;

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
Αδιαφορία	39	14
Ικανοποίηση	21	0
Φόβο	40	86

Από το 93% των κοριτσιών που υπήρξαν μάρτυρες βίαιων περιστατικών, το 86% ένιωσε φόβο ενώ το 14% αδιαφόρησε. Σε ότι αφορά τα αγόρια, το 40% ένιωσε φόβο, το 39% αδιαφορία ενώ το 21% ένιωσε ικανοποίηση! Παρατηρείται λοιπόν ότι τα αγόρια έμμεσα ενθαρρύνουν τον εκφοβισμό στο σχολείο αδιαφορώντας ή νιώθοντας ικανοποίηση όταν παρακολουθούν βίαια περιστατικά. Τα αγόρια δεν αισθάνονται τόσο φόβο όσο τα κορίτσια καθώς τα πρώτα εμπλέκονται περισσότερο από τα δεύτερα. Ως θεατές δε, ορισμένα αγόρια ικανοποιούνται αφού ενδεχομένως δεν σπουδαιολογούν τα φαινόμενα ενδοσχολικής βίας ή τα έχουν συνηθίσει.

Πίνακας 11. Απαντήσεις μαθητών (%) στην ερώτηση: Εάν ναι, πού συνέβη αυτό το περιστατικό;

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
Μέσα στην τάξη την ώρα του μαθήματος	7	14
Στην αυλή του σχολείου	41	51
Στις σκάλες	3	2
Στον 1ο όροφο	3	5
Στην πίσω αυλή	44	25
Στις τουαλέτες	1	0
Στη στάση λεωφορείου		3

Ως προς τον τόπο όπου έλαβε χώρα το περιστατικό, τόσο τα κορίτσια όσο και τα αγόρια απάντησαν στην αυλή του σχολείου: 51% των κοριτσιών και 41% των αγοριών. Στην πίσω αυλή του σχολείου το 25% των κοριτσιών είδε περιστατικό βίας ενώ από τα αγόρια το 44%. Η επισήμανση που έχουμε να κάνουμε είναι ότι στην κυρίως αυλή του σχολείου υπάρχει πάντα εφημερεύων καθηγητής. Ωστόσο, παρά την παρουσία του

εκπαιδευτικού συμβαίνουν περιστατικά βίας κυρίως στην αυλή. Επομένως, είτε η εφημερία είναι ελλιπής, οπότε χρειάζεται επιπλέον εφημερεύων, είτε ο εκπαιδευτικός βλέπει τα περιστατικά και δεν παρεμβαίνει.

Αναφορικά με την πίσω αυλή, η εφημερία είναι σχεδόν ανύπαρκτη γι' αυτό το λόγο και το 44% των αγοριών αναφέρει περιστατικά βίας εκεί. Επιπλέον, το 14% των κοριτσιών ανέφερε περιστατικό στην τάξη την ώρα του μαθήματος! Δηλαδή, ορισμένα παιδιά κάποιες φορές δεν έχουν ενδοιασμούς να εκδηλώσουν βίαιη συμπεριφορά ακόμα κι όταν ο εκπαιδευτικός είναι παρών την ώρα του μαθήματος. Είναι τόσο παρορμητικά τα παιδιά ορισμένες φορές ή και αισθάνονται τόση απαξίωση για το μάθημα ή/και τον εκπαιδευτικό που δεν διστάζουν να τσακωθούν την ώρα του μαθήματος. Στους υπόλοιπους χώρους του σχολείου δεν παρατηρούνται βίαιες συμπεριφορές.

Πίνακας 12. Απαντήσεις μαθητών (%) στην ερώτηση: Βοήθησε κάποιος εκπαιδευτικός;

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
ΝΑΙ	31	44
ΟΧΙ	69	56

Στην ερώτηση σχετικά με το αν βοήθησε κάποιος εκπαιδευτικός, η πλειοψηφία των παιδιών απαντά αρνητικά: 56% των κοριτσιών απαντά όχι ενώ από τα αγόρια το 69%. Γενικότερα, υπάρχει ένα κλίμα δυσαρέσκειας (κυρίως στους μικρότερους μαθητές) σχετικά με τη συμπαράσταση των εκπαιδευτικών σε περιστατικά βίας (όπως φάνηκε κυρίως από παρατηρήσεις που έγιναν προφορικά κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων). Τα παιδιά καταγγέλλουν την αδιαφορία των καθηγητών τους όταν αυτοί οι τελευταίοι γίνονται αποδέκτες των παραπόνων των μαθητών ή θεατές βίας. Οι εκπαιδευτικοί θεωρούν τους τσακωμούς και τα περιστατικά βίας μεταξύ των μαθητών ως κάτι ασήμαντο με το οποίο δεν αξίζει να ασχοληθούν και «γυρνάνε την πλάτη» όπως χαρακτηριστικά είπαν κάποιοι μαθητές.

Πίνακας 13. Απαντήσεις μαθητών (%) στην ερώτηση: Εσύ έχεις αναφέρει περιστατικά εκφοβισμού στους καθηγητές σου;

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
ΝΑΙ	41	61
ΟΧΙ	59	39

Σχετικά με το εάν έχουν αναφέρει περιστατικά εκφοβισμού στους καθηγητές τους, τα περισσότερα κορίτσια (61%) απαντάνε θετικά ενώ τα περισσότερα αγόρια (59%) απαντάνε αρνητικά. Πάντως η τάση είναι να καταγγέλλονται τα περιστατικά στους εκπαιδευτικούς κυρίως από τα κορίτσια, τα οποία, όπως έδειξε η έρευνα, αισθάνονται στην πλειοψηφία τους φόβο. Τα αγόρια, στην πλειοψηφία τους δεν απευθύνονται στους καθηγητές για τέτοια περιστατικά.

Πίνακας 14. Απαντήσεις μαθητών (%) στην ερώτηση: Εσύ έχεις αναφέρει περιστατικά εκφοβισμού στην ομάδα διαμεσολάβησης του σχολείου σου;

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
ΝΑΙ	15	23
ΟΧΙ	85	77

Η επόμενη ερώτηση αφορούσε στο εάν τα παιδιά έχουν αναφέρει περιστατικά εκφοβισμού στην ομάδα διαμεσολάβησης του σχολείου. Η πλειοψηφία δεν έχει απευθυνθεί στην ομάδα διαμεσολάβησης: από τα κορίτσια το 77% απαντά όχι ενώ από τα αγόρια το 85%. Οι απαντήσεις καταδεικνύουν το γεγονός ότι δεν έχει καλλιεργηθεί η νοοτροπία της επίλυσης προβλημάτων και διενέξεων από συνομήλικους μαθητές μέσω του διαλόγου και προφανώς δεν έχουν γίνει σαφείς οι στόχοι της ομάδας διαμεσολάβησης.

Πίνακας 15. Απαντήσεις μαθητών (%) στην ερώτηση: Ο γονιός ή ο κηδεμόνας σου έχει έρθει σε επαφή με το σχολείο για να αντιμετωπίσει από κοινού με το σχολείο περιστατικό εκφοβισμού;

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
--	--------	----------

ΝΑΙ	26	16
ΟΧΙ	74	84

Αναφορικά με την ερώτηση 15 για το εάν ο γονιός ή ο κηδεμόνας του κάθε παιδιού έχει έρθει σε επαφή με το σχολείο για να αντιμετωπίσει από κοινού με το σχολείο περιστατικό εκφοβισμού, η πλειοψηφία, τόσο των κοριτσιών όσο και των αγοριών, απαντά αρνητικά. Επομένως, είτε τα παιδιά δεν αναφέρουν στους γονείς τους τα περιστατικά είτε οι γονείς δε δίνουν ιδιαίτερη σημασία και δεν το κρίνουν σκόπιμο να απευθυνθούν στο σχολείο. Η συνεργασία γονιού-σχολείου σε αυτό το ζήτημα φαίνεται ελάχιστη, αλλά πιθανόν και τα παιδιά να μην εμπιστεύονται τα περιστατικά στους γονείς τους ή να θεωρούν ότι τα περιστατικά δεν είναι τόσο σημαντικά ώστε να απευθυνθούν στους γονείς/κηδεμόνες. Είναι εμφανές πάντως από τις απαντήσεις πως αυτή η πρακτική (επικοινωνία γονιού με σχολείου) δεν αποτελεί μέρος της κουλτούρας του γονιού όπως δεν αποτελεί και συνήθεια των παιδιών τους να απευθύνονται στην ομάδα διαμεσολάβησης. Ο διάλογος ενδεχομένως δεν είναι το συνηθέστερο μέσο επίλυσης διαφορών.

Πίνακας 16. Απαντήσεις μαθητών (%) στην ερώτηση: Πώς αισθάνεσαι γενικά για το σχολείο;

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
Σου αρέσει πολύ και αισθάνεσαι ασφαλής	30	22
Βαριέσαι πολύ	9	3
Περνάς καλά με τους φίλους σου, αλλά βαριέσαι τα μαθήματα	48	46
Αισθάνεσαι συνεχώς απογοήτευση	4	4
Αισθάνεσαι άγχος και πίεση	9	25

Ως προς τα συναισθήματα των παιδιών για τη ζωή στο σχολείο, οι κυρίαρχες τάσεις είναι οι εξής: περνάνε καλά στο σχολείο, τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια, αλλά πλήττουν στα μαθήματα. Το σχολείο δηλαδή, είναι ο τόπος της κοινωνικοποίησης, της παρέας και όχι της μάθησης που τους προκαλεί δυσφορία και αρνητικά συναισθήματα. Ακολουθεί η τάση να αισθάνονται ασφαλή και να περνάνε καλά, παρατηρώντας ότι τα αγόρια αισθάνονται ασφαλή σε μεγαλύτερο ποσοστό από ότι τα κορίτσια. Εξάλλου, σε προηγούμενη ερώτηση φάνηκε ότι τα περισσότερα κορίτσια αισθάνονται φόβο στη θέα βίαιων περιστατικών. Το άγχος και η πίεση είναι χαρακτηριστικό του ¼ των κοριτσιών ενώ στα αγόρια το ποσοστό είναι αρκετά μειωμένο. Η απόλυτη πλήξη στο σχολείο αφορά το 9% των αγοριών ενώ από τα κορίτσια μόνο το 3% αισθάνεται έτσι. Επιπλέον, μια συνεχής απογοήτευση στο σχολείο αισθάνεται το 4% τόσο των αγοριών όσο και των κοριτσιών.

Πίνακας 17. Απαντήσεις μαθητών (%) στην ερώτηση: Πώς θα περιέγραφε τον εαυτό σου με δύο λέξεις;

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
Νιώθεις καλά στο σχολείο	59	61
Δε νιώθεις καλά και φοβάσαι	5	3
Δεν πιστεύεις στον εαυτό σου και ότι μπορείς να τα καταφέρεις	11	16
Πιστεύεις ότι οι άλλοι σου δίνουν σημασία και προσοχή	14	4
Πιστεύεις ότι δεν σου δίνουν σημασία	11	16

Ως προς το πώς θα περιέγραφαν συνοπτικά τον εαυτό τους οι μαθητές μέσα στο χώρο του σχολείου, στην πλειοψηφία τους τα αγόρια και κορίτσια νιώθουν καλά, έχουν θετικά συναισθήματα. Υπάρχουν όμως και τα παιδιά που δεν έχουν υψηλή αυτοεκτίμηση, με χαμηλότερα βέβαια ποσοστά από ότι στην προηγούμενη παράμετρο. Κάποια άλλα παιδιά δεν αισθάνονται ότι τους δίνουν την προσοχή που έχουν ανάγκη στο σχολείο, ούτε οι συμμαθητές τους ούτε και οι καθηγητές τους. Το 14% από τα αγόρια αισθάνεται το αντίθετο, ότι δηλαδή του δίνουν προσοχή και σημασία ενώ στα κορίτσια το ποσοστό είναι πολύ χαμηλό. Χαμηλά είναι και τα ποσοστά των παιδιών που δεν αισθάνονται γενικά καλά στο χώρο του σχολείου, έχουν ανασφάλεια και φοβούνται.

Στην ερώτηση 18 αναφορικά με το εάν η ομάδα διαμεσολάβησης έχει ήδη βοηθήσει σε διαχείριση περιστατικών βίας τους μαθητές όπου οι μαθητές στην πλειοψηφία τους απαντούν αρνητικά, θα πρέπει να αναλογιστούμε την επικρατούσα νοοτροπία στα σχολεία με τις παραδοσιακές μεθόδους «επίλυσης» διαφορών τις οποίες και έχουν συνηθίσει οι μαθητές και

στις οποίες συνεχώς αντιδρούν γι' αυτό και διαιωνίζεται ο κύκλος βίας στα σχολεία. Οι μαθητές δεν απευθύνονται στην εν λόγω ομάδα παρόλο που τους εμπνέει εμπιστοσύνη όπως καταδεικνύουν τα αποτελέσματα της παρακάτω ερώτησης.

Πίνακας 18. Απαντήσεις μαθητών (%) στην ερώτηση: Στο σχολείο υπάρχει η ομάδα της διαμεσολάβησης συνομηλίκων σου. Σε έχει ήδη βοηθήσει με κάποιο περιστατικό;

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
ΝΑΙ	25	23
ΟΧΙ	75	77

Πίνακας 19. Απαντήσεις μαθητών (%) στην ερώτηση: Αισθάνεσαι εμπιστοσύνη για αυτή την ομάδα;

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
ΝΑΙ	51	72
ΟΧΙ	49	28

Σχετικά με το εάν εμπιστεύονται αυτή την ομάδα οι μαθητές, το 72% των κοριτσιών απαντά πως την εμπιστεύεται ενώ από τα αγόρια είναι το 51% που νιώθει εμπιστοσύνη.

Ωστόσο, δεν απευθύνονται σε αυτή την ομάδα γιατί προφανώς δεν υπάρχει αυτή η νοοτροπία, αυτή η κουλτούρα της εναλλακτικής διαχείρισης του σχολικού εκφοβισμού. Εξάλλου, από τη στιγμή που στο σχολείο συνεχίζει να λειτουργεί το παραδοσιακό σύστημα ποινών και οι ίδιοι οι καθηγητές δεν ωθούν τους μαθητές προς μια δημοκρατική επίλυση των διαφορών τους ούτε και οι ίδιοι αναγνωρίζουν το ρόλο της ομάδας στο σχολείο, είναι λογικό και οι μαθητές να μην μπορούν να αποκτήσουν αυτή τη συνήθεια και να μάθουν να λύνουν τις διαφορές και τις παρεξηγήσεις τους με το διάλογο. Αυτό είναι εμφανές και από τις απαντήσεις στην ερώτηση 18 σχετικά με τον εάν η ομάδα διαμεσολάβησης έχει βοηθήσει τους μαθητές με κάποιο περιστατικό: το 77% των κοριτσιών απαντά πως δεν το έχει βοηθήσει ενώ από τα αγόρια απαντά αρνητικά το 75%.

Πίνακας 20. Απαντήσεις μαθητών (%) στην ερώτηση: Πιστεύεις ότι μπορεί να συμβάλλει αποτελεσματικά στην αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού;

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
ΝΑΙ	49	74
ΟΧΙ	51	26

Παρόλο που δεν έχουν ζητήσει τη βοήθεια της εν λόγω ομάδας πάντως, τα περισσότερα παιδιά θεωρούν ότι μπορεί να συμβάλλει αποτελεσματικά στην αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού: το 74% των κοριτσιών απαντά πως μπορεί η ομάδα να βοηθήσει στην καταπολέμηση του εκφοβισμού και από τα αγόρια το 49%. Έχουν, δηλαδή, τα παιδιά μια θετική άποψη γι' αυτή την ομάδα, αλλά, όπως επισημάνθηκε προηγουμένως, δεν αποτελεί (ακόμη) μέρος της κουλτούρας και της καθημερινότητας τους το γεγονός ότι μπορούν μέσω της διαμεσολάβησης συμμαθητών τους να διαχειριστούν ειρηνικά τις συγκρούσεις που προκύπτουν μεταξύ τους.

ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν τις εξής τάσεις: υπάρχει αυξημένη λεκτική βία στο σχολείο τόσο απέναντι στα κορίτσια όσο και απέναντι στα αγόρια. Το ίδιο παρατηρείται και για τη σωματική βία, η οποία μαζί με τη λεκτική αποτελεί ανοικτή μορφή εκδήλωσης επιθετικότητας. Επίσης, η διάδοση φημών και ψεμάτων παρουσιάζει κάπως μικρότερα ποσοστά, όμως και αυτά είναι ιδιαίτερα αυξημένα. Εντούτοις, οι πρακτικές του αποκλεισμού από παρέες έχουν αισθητή μείωση στα ποσοστά τους σε σύγκριση με τις υπόλοιπες εκδηλώσεις επιθετικότητας. «Η εκδήλωση επιθετικότητας, μέσω χειρισμού των σχέσεων (relational aggressiveness), συνιστά μια ιδιαίτερη μορφή επιθετικής συμπεριφοράς, με τη χρήση συγκαλυμμένης επιθετικότητας (διάδοση ψευδών ειδήσεων, συκοφάντηση του άλλου, προτροπή σε αποκλεισμό από παρέες, σχέσεις κλπ.) η οποία στοχεύει είτε στη σκόπιμη πρόκληση πόνου, είτε στον εξοστρακισμό από τις σχέσεις και στην κοινωνική απομόνωση επιλεγμένων συνομηλίκων (θύματα)» (Κουρκούτας & Θάνος, 2009: 155).

Σχετικά με την κλοπή ή την καταστροφή αντικειμένων, παρατηρείται ότι δεν συνηθίζεται όσο οι προηγούμενες μορφές βίας και κυρίως απέναντι στα κορίτσια όπως και η

απομόνωση από παρέες παρουσιάζει μικρότερα ποσοστά. Επιπλέον, η ηλεκτρονική βία δεν συνηθίζεται τόσο όσο οι άλλες μορφές. Η τάση που επικρατεί πάντως είναι ότι γίνονται «θύματα» βίας οι μαθητές χωρίς ωστόσο να παραδέχονται ιδιαίτερα ότι και οι ίδιοι γίνονται «δράστες». Στα αγόρια το 51% είναι ένα αρκετά υψηλό ποσοστό, αλλά τα κορίτσια μόνο στο 23% παραδέχονται ότι έχουν ασκήσει κάποιας μορφής βία. Επιπροσθέτως, τα αγόρια, κατά κοινή ομολογία, είναι περισσότερο βίαια από τα κορίτσια.

Στη συντριπτική τους πλειοψηφία τα παιδιά έχουν δει περιστατικά βίας στο σχολείο ενώ τα μισά αγόρια έχουν γίνει και «δράστες». Βέβαια, σε αυτό το σημείο, θα μπορούσαμε να αναρωτηθούμε και για ποιους λόγους συγκρούονται τα παιδιά σε αυτή την ηλικία, αλλά και τι είδους ακριβώς βία ασκούν, δηλαδή πόσο σοβαρή είναι. Όπως αναφέρει ο Πανούσης (2009:63), οι μαθητές στο Γυμνάσιο, (σύμφωνα με ρεπορτάζ του Βραδέλη που πραγματοποιήθηκε το 2004 που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *TA NEA*) τσακώνονται κυρίως γιατί τους βρίζουν (16,8%) και για αισθηματικές σχέσεις (14,9%). Εκδηλώνουν και βίαιη συμπεριφορά για αθλητικά (12,2%), για μαγκιά (10,4%), λόγω παρεξηγήσεων (12,3%) και λιγότερο λόγω διαφορών απόψεων (9,7%).

Η επιθετικότητα των μαθητών κυμαίνεται ως επί των πλείστων στο πλαίσιο του πειράγματος, κατά τη γνώμη μας, λαμβάνοντας υπόψη τις απαντήσεις που δίνουν οι μαθητές αναφορικά με συναισθήματά τους στο σχολείο και για το σχολείο: Περίπου τα μισά παιδιά αισθάνονται καλά στο σχολείο γιατί περνάνε καλά με τους φίλους τους. Το 48% των αγοριών περνάει καλά και σε ένα άλλο 30% αρέσει πολύ το σχολείο και αισθάνεται ασφάλεια. Επομένως, το 78% των αγοριών έχει θετικά συναισθήματα για το σχολείο. Ως προς τα κορίτσια, το 46% περνάει καλά και το 22% νιώθει ασφάλεια. Υπάρχει ωστόσο και ένα 25% που αισθάνεται άγχος και πίεση πιθανόν λόγω των μαθημάτων κι επειδή ενδιαφέρονται για υψηλή βαθμολογία. Εντούτοις, θα πρέπει να δοθεί έμφαση στο ότι σχεδόν τα μισά παιδιά του σχολείου πλήττονται στα μαθήματα, αλλά περνάνε καλά με τους φίλους τους. Οφείλουμε να αναρωτηθούμε για την ποιότητα της διδασκαλίας όπως και για το εάν τα παιδιά βρίσκουν νόημα στα μαθήματα και συνδέουν την μάθηση με ένα σκοπό στη ζωή τους. Ωστόσο, είναι πιθανό να υπάρχει αυτή η προσέγγιση από τους μαθητές λόγω των εκπαιδευτικών, οι οποίοι μπορεί να μην είναι επαρκείς παιδαγωγικά, να μην μπορούν να παρακολουθήσουν τις εξελίξεις, να μην έχουν σωστή προσέγγιση απέναντι στους μαθητές (να είναι αυστηροί, αυταρχικοί κλπ), ιδιαίτερα στους περισσότερο «ζωηρούς», ή και να παρουσιάζουν άγχος ή/και κόπωση και οι ίδιοι.

Συνεπώς, προκειμένου να βελτιώσουν το έργο τους, οι εκπαιδευτικοί θα όφειλαν να δίνουν κίνητρα για μάθηση στους μαθητές τους, αλλά και οι ίδιοι να έχουν κίνητρα για να διδάξουν, να γνωρίζουν άριστα το αντικείμενό τους (Viau, 2009:147) και να επιθυμούν την αυτοβελτίωση μέσω της συνεχούς ενδοσκόπησης και της επιμόρφωσης.

Το θέμα των κινήτρων των εκπαιδευτικών συνδέεται άμεσα με τις προσδοκίες που έχουν από τους μαθητές τους. Οι προσδοκίες του εκπαιδευτικού συχνά στηρίζονται σε στερεοτυπική αντιμετώπιση των μαθητών λόγω της κουλτούρας τους, του κοινωνικοοικονομικού επιπέδου τους, της θρησκείας τους ή ακόμη και του φύλου τους. Οι εν λόγω προσδοκίες επηρεάζουν τα κίνητρα των μαθητών όπως και την ίδια τη μάθηση σύμφωνα με έρευνες παιδαγωγών (Good & Brophy, 2008 κ.ά. in Viau, 2009:148). Πάντως, το πώς εκλαμβάνει ο κάθε μαθητής τη συμπεριφορά του καθηγητή του, επηρεάζει τόσο το αυτοσυναίσθημά του όσο και τις αντιλήψεις του για την μάθηση. Αυτές οι αντιλήψεις με τη σειρά τους επηρεάζουν και τη συμπεριφορά του παιδιού στην τάξη και γενικότερα στο σχολείο. «Η συμπεριφορά των μαθητών επιβεβαιώνει τις προσδοκίες του εκπαιδευτικού» (Good & Brophy, 2008 in Viau, 2009:149). Βέβαια, οι μαθητές που «πλήττονται» περισσότερο από τις εν λόγω προσδοκίες, είναι αυτοί που χαρακτηρίζονται ως «αδύνατοι» και «άνευ κινήτρων». Είναι αναπόφευκτη, επομένως, η στερεοτυπική και άδικη συμπεριφορά μερίδας εκπαιδευτικών απέναντι σε μαθητές, τους οποίους προηγουμένως έχουν ήδη χαρακτηρίσει ως «άσχετους» ή «ταραξίες» και που δεν τους έχουν προσεγγίσει με ειλικρίνεια και ρεαλισμό.

Επομένως, κρίνεται απαραίτητος ένας αναστοχασμός σχετικά με το «στυλ» που θα έπρεπε να υιοθετήσει ο εκπαιδευτικός απέναντι στους μαθητές του ώστε να μην προκαλεί και αντιδραστική ή και παραβατική συμπεριφορά στην τάξη και στο σχολείο.

Ο εκπαιδευτικός που ενθαρρύνει όχι την απόλυτη ελευθερία, αλλά την αυτονομία και την υπευθυνότητα των μαθητών, τους προσφέρει ένα συγκεκριμένο πλαίσιο δράσης βάσει συγκεκριμένων κανόνων μέσω των οποίων ενδείκνυται συγκεκριμένες συμπεριφορές (Deci & Ryan in Viau, 2009:150). Υιοθετεί «συμμετοχικό στυλ διδασκαλικής συμπεριφοράς» προσπαθώντας να «εξασφαλίσει τη συναίνεση και την αποδοχή των μαθητών σε κάθε ενέργεια και απόφασή του». Φροντίζει το κλίμα στην τάξη να είναι θετικό και να αναπτύσσονται καλές διαπροσωπικές σχέσεις (Τρίγκα-Μερτίκα, 2012: 70).

Αντιθέτως, ένα στυλ αυταρχικό που θέλει τον εκπαιδευτικό να μονοπωλεί το εκπαιδευτικό υλικό, να επιλύει μόνος του τις συγκρούσεις χωρίς να αφήνει περιθώρια αυτενέργειας στους μαθητές, να λαμβάνει όλες τις αποφάσεις χωρίς να τους δίνει πρωτοβουλίες, να έχει τα πάντα υπό έλεγχο και να λειτουργεί στην τάξη με προσταγές και ηθικολογίες, έχει αρνητικά αποτελέσματα στους μαθητές και προκαλεί αντιδραστική συμπεριφορά. Το μάθημα από ένα τέτοιο εκπαιδευτικό γίνεται «στα πλαίσια συγκινησιακής ψυχρότητας και κοινωνικής απόστασης που δημιουργεί στους μαθητές ανασφάλεια και αίσθημα αποστροφής προς τη σχολική πραγματικότητα» (Wragg, 2003 in Τρίγκα-Μερτίκα, 2012: 69).

Επομένως, οι εκπαιδευτικοί θα όφειλαν να αναρωτηθούν πώς θα μπορέσουν να παράσχουν με περισσότερο ενδιαφέροντα τρόπο τη γνώση. Όπως φάνηκε από τις απαντήσεις των μαθητών στην ερώτηση 16, οι μισοί σχεδόν πλήττουν στα μαθήματα. Συνεπώς, δεν υπάρχει καμιά χαρά στη μάθηση, κανένα ενδιαφέρον για διεύρυνση των πνευματικών οριζόντων στο πλαίσιο του σχολείου, κανένα νόημα στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Αναφορικά με την περιγραφή του εαυτού, το 59% των αγοριών νιώθει καλά και το 14% πιστεύει ότι του δίνουν προσοχή. Αθροιστικά το ποσοστό της θετικής αυτοεικόνας είναι 73% για τα αγόρια ενώ για τα κορίτσια είναι 65%. Στα κορίτσια, παρόλο που η θετική εικόνα για τον εαυτό τους είναι η επικρατούσα τάση, υπάρχει και ένα ποσοστό αρκετά σημαντικό (35%) που έχει αρνητικά συναισθήματα. Πάντως, τα παιδιά όπως φάνηκε δίνουν ιδιαίτερη σημασία στην κοινωνικοποίηση, στη φιλία και στις διαπροσωπικές σχέσεις.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ

Στο προηγούμενο κεφάλαιο υπονοήθηκαν ορισμένα μέτρα που θα μπορούσαν να ληφθούν και στρατηγικές να υιοθετηθούν από εκπαιδευτικούς προκειμένου να προλάβουν ή να διαχειριστούν καταστάσεις βίαιης ή προβληματικής συμπεριφοράς στο σχολείο τους. Η πρόληψη, ασφαλώς, είναι ο προτιμότερος τρόπος να διαχειριστεί η σχολική κοινότητα τη βίαιη συμπεριφορά. Βέβαια, η πρόληψη καθίσταται εφικτή όταν δημιουργούνται οι κατάλληλες συνθήκες στο σχολείο που επιτρέπουν την αρμονική συμβίωση τόσο διαφορετικών μεταξύ τους εφήβων, αλλά και εκπαιδευτικών.

Η διάδραση μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών στην εκπαιδευτική διαδικασία, η δημιουργία υγιών διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ μαθητών, μεταξύ καθηγητών αλλά και μεταξύ μαθητών-καθηγητών, η εκπαίδευση ήπιας επίλυσης συγκρούσεων μέσω διαλόγου και όχι «φακελώματος» και επιβολής αυστηρών ποινών είναι μόνο κάποια από τα μέτρα που θα μπορούσαν να ληφθούν.

Επιπροσθέτως, χρειάζεται διαρκής επιμόρφωση στους εκπαιδευτικούς πάνω σε καίρια θέματα του παιδαγωγικού τους ρόλου όπως και σε θέματα διαχείρισης θυμού, κρίσιμων καταστάσεων, προβληματικών και παραβατικών συμπεριφορών. Είναι απαραίτητη και η επιμόρφωση σχετικά με την ψυχολογία και την προσωπικότητα του κοινού-στόχου (public-cible), τις αλλαγές που του συμβαίνουν και τα ενδεχόμενα προβλήματα. Το γεγονός ακόμη ότι οι τάξεις είναι πολυπολιτισμικές και κυριαρχεί η ετερομορφία και η ετερογένεια πρέπει να γίνει για τους εκπαιδευτικούς μια ευκαιρία για περαιτέρω κατάρτιση και εμπλουτισμό γνώσεων. «Η ανάγκη για κατάρτιση και διαρκή επιμόρφωση αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας και επηρεάζει καθοριστικά την όλη στάση τους μέσα στην τάξη αλλά και την ευρύτερη σχολική ζωή» (Γεωργογιάννης & Μπομπαρίδου, 2007:92).

Επίσης, δεν θα έπρεπε να ξεχνάμε οι σημερινοί εκπαιδευτικοί ότι οι μαθητές τους δεν είναι παθητικοί ακροατές που αποδέχονται άκριτα και αβασάνιστα ό,τι τους παρουσιάζουν.

Αντιθέτως, οι μαθητές είναι ενημερωμένοι και έχουν άποψη και γι' αυτό το λόγο και οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει πάντα να είναι ενήμεροι για τον κόσμο γύρω τους, την επικαιρότητα, τα προβλήματα που υπάρχουν κλπ.

Επιπλέον, κρίνεται απαραίτητη και η συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων με την εκπαίδευση και διαπαιδαγώγηση των εφήβων μαθητών, δηλαδή των διευθυντών σχολείων, των εκπαιδευτικών, των μαθητών και των γονιών τους με σκοπό τη δημιουργία και ανάπτυξη μηχανισμών πρόληψης και αντιμετώπισης βίαιης συμπεριφοράς. Για παράδειγμα, όλοι οι παραπάνω, σε κλίμα σεβασμού και γόνιμου διαλόγου, θα μπορούσαν να δημιουργήσουν για το σχολείο ένα Συμβόλαιο με κανόνες συμπεριφοράς που θα πρέπει όλοι να υπογράψουν και όλοι, επομένως, να τηρούν. (Αυτό είναι βέβαια ένα δύσκολο εγχείρημα γιατί σημαίνει ότι κάποιιο εκπαιδευτικοί θα πρέπει να απαρνηθούν, εάν θέλουν να είναι συνεπείς, την ταυτότητα του αλάνθαστου δασκάλου που μονομερώς έχει πάντα δίκιο και δε «σηκώνει μύγα στο σπαθί του» οπότε οι μαθητές που «παρεκκλίνουν» και είναι «ανυπάκουοι» θα πρέπει, σύμφωνα με αυτούς πάντα, να τιμωρούνται «παραδειγματικά»...). Το εν λόγω Συμβόλαιο θα πρέπει να υπογράφεται από όλα τα μέρη και τουλάχιστον τα βασικά σημεία του να βρίσκονται στις τάξεις και σε άλλους εμφανείς για τους μαθητές χώρους ώστε να τους υπενθυμίζει την κατάλληλη συμπεριφορά, τους κανόνες αλλά και τα συγκεκριμένα μέτρα που θα λαμβάνονται σε περίπτωση παρέκκλισης.

Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να προωθείται ο εκδημοκρατισμός του σχολείου και η εμπλοκή όλων των μελών της σχολικής κοινότητας στη διαδικασία λειτουργίας του. Να ενθαρρύνεται η συμμετοχή των μαθητών στη διατύπωση κανόνων, στην αναζήτηση συμφωνίας όταν προκύπτουν διαφορές, στη δημιουργία κλίματος συναίνεσης μέσα από εναλλακτικές διαδικασίες διαχείρισης των συγκρούσεων.

Τα παραπάνω βέβαια προϋποθέτουν την εφαρμογή μιας αγωγής που επικεντρώνεται στην προσωπικότητα του μαθητή, στα συναισθήματά του και στοχεύει στην πολύπλευρη ανάπτυξή του και στην ευτυχία του. Η αγωγή αυτή πρέπει να είναι ανθρωπιστική και να εμφορείται από αξίες όπως το σεβασμό της διαφορετικότητας, την αλληλοκατανόηση, την παροχή ίσων ευκαιριών σε όλους τους μαθητές, τη διαμόρφωση θετικών στάσεων και συμπεριφορών ελεύθερων από στερεοτυπικές αντιλήψεις και προκαταλήψεις. Ο εκπαιδευτικός που μπορεί να δημιουργήσει τις συνθήκες για την εφαρμογή μιας ανθρωπιστικής αγωγής, είναι ουμανιστής και προσπαθεί να δημιουργήσει κίνητρα εσωτερικά στους μαθητές του (ενδιαφέρον για το σχολείο και τη μάθηση) λαμβάνοντας υπόψη τις περίπλοκες ανάγκες τους και τον συνεχώς εξελισσόμενο κόσμο γύρω του (για περαιτέρω ανάλυση σχετικά με την ανθρωπιστική αγωγή και τον ουμανιστή εκπαιδευτικό, βλ. Αναστασάκη, Μ. 2015: 45-62). Όλα αυτά βέβαια είναι εφικτά μόνο εντός ενός ήρεμου σχολικού περιβάλλοντος που προάγει το διάλογο μέσω δημοκρατικών διαδικασιών και διαπαιδαγωγεί τους μαθητές στην ειρηνική συμβίωση. Ένας από τους τρόπους για την παιδαγώγηση στην ειρήνη, είναι η δημιουργία και λειτουργία ομάδας διαμεσολάβησης μαθητών στο σχολείο.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΝ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΥΝΟΜΗΛΙΚΩΝ

Στο πλαίσιο του εκδημοκρατισμού του σχολείου, θα μπορούσαμε να προωθήσουμε την κουλτούρα της διαμεσολάβησης μεταξύ των μαθητών, της διαδικασίας δηλαδή όπου στοχεύει στην επανασύνδεση ατόμων που έχουν συγκρουστεί μέσω εκπαιδευμένων διαμεσολαβητών συμμαθητών τους που είναι άτομα τα οποία διαθέτουν χαρακτηριστικά όπως η εχεμύθεια, η αμεροληψία, η ουδετερότητα, η ικανότητα ενεργητικής ακρόασης και προαγωγής της υπευθυνότητας και της αυτονομίας των εμπλεκόμενων μερών (Αρτινοπούλου, Β., 2010: 135-136).

Με τη διαμεσολάβηση στο σχολείο μπορούμε, δηλαδή, να παρέχουμε τα εργαλεία εκείνα που είναι απαραίτητα στην επίλυση συγκρούσεων μέσω του Λόγου και του διαλόγου όπως και της ενθάρρυνσης της αλληλεγγύης μεταξύ των μαθητών. Η αποκατάσταση των σχέσεων μεταξύ των μαθητών και η δημιουργία κλίματος ασφάλειας και εμπιστοσύνης είναι στόχοι της διαμεσολάβησης που αποτελεί εναλλακτικό μέσο επίλυσης διαφορών, αλλά και

«διαδραστική προσέγγιση που ευνοεί την αποκλιμάκωση και την αποδραματοποίηση» (Πανούσης, 2009:70).

Η διαμεσολάβηση, για να είναι εποικοδομητική και αποτελεσματική, πρέπει να ενταχθεί στο σχολικό κλίμα, στη σχολική κουλτούρα, και να αποτελέσει μέρος της καθημερινότητας τόσο των μαθητών όσο και των εκπαιδευτικών. Εξάλλου, το σχολείο «αποτελεί αναμφισβήτητο έναν κοινωνικό θεσμό κατάλληλο να καλλιεργήσει ένα προστατευμένο πλαίσιο διαλόγου, στα πρότυπα της διαβουλευτικής δημοκρατίας, προκειμένου να αυτορρυθμίσει τα περιστατικά που αποκλίνουν από την “κανονική” καθημερινή ζωή» (Αρτινοπούλου, Β., 2011α:22).

Ένας τρόπος ένταξης της διαμεσολάβησης στη σχολική καθημερινότητα είναι να αποτελέσει μέρος του σχολικού Συμβολαίου και του εσωτερικού κανονισμού δίνοντας προτεραιότητα στον μαθητή και στην προσωπικότητά του που μπορεί να αναπτυχθεί όχι μέσω της ποινής και της τιμωρίας, αλλά της κατανόησης, της συνεργασίας και της αλληλεγγύης. Οι συγκρούσεις μεταξύ των μαθητών μπορούν να ιδωθούν ως ευκαιρία για αλλαγή και για βαθύτερη γνωριμία με τον Εαυτό και τον Άλλο. Εξάλλου, στο σχολείο προετοιμάζονται οι μελλοντικοί πολίτες που μέσω της διαμεσολάβησης μπορούν να εκπαιδευτούν στις δημοκρατικές διαδικασίες και στην πολιτισμένη επίλυση των διαφορών.

Η διαμεσολάβηση βασίζεται σε μια δυναμική αντίληψη των διαπροσωπικών σχέσεων επιτρέποντας όχι μόνο να ξεπεραστούν οι δυσκολίες λόγω διαφωνιών, αλλά και να δημιουργηθούν νέες σχέσεις, νέες μορφές αλληλεγγύης, δηλαδή να αποκατασταθούν οι κοινωνικοί δεσμοί (Bonnafé-Schmitt, J.P., 2000) που έχουν διαρραγεί λόγω των συγκρούσεων. Οι μαθητές, με τη βοήθεια των διαμεσολαβητών συμμαθητών τους, έχουν την ευκαιρία να εκφραστούν προκειμένου να συνειδητοποιήσουν το πρόβλημα, να ακουστούν σε κλίμα ηρεμίας και πλήρους σεβασμού των δικαιωμάτων τους, να διευθετήσουν τις διαφορές τους μέσω του διαλόγου, να ανακαλύψουν τα κοινά σημεία με το άτομο που διαφωνούν, να οδηγηθούν στην εξεύρεση επωφελούς λύσης για όλους τους εμπλεκόμενους στο περιστατικό.

Η διαμεσολάβηση είναι μια διαδικασία (εκ)παιδευτικού χαρακτήρα για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη, διαμεσολαβητές και πρωταγωνιστές συγκρούσεων, έχοντας πολλαπλά οφέλη για τα μέλη της σχολικής κοινότητας, από τον διευθυντή μέχρι τον κάθε εκπαιδευτικό και μαθητή. Ο διευθυντής, για παράδειγμα, μπορεί να παραπέμπει στο γραφείο διαμεσολάβησης περιστατικά συγκρούσεων μεταξύ μαθητών και να μην ασχολείται ο ίδιος με αυτά και με την επιβολή ποινών. Το ίδιο μπορούν να κάνουν και οι εκπαιδευτικοί του σχολείου ενθαρρύνοντας την ειρηνική επίλυση συγκρούσεων και ελαττώνοντας τις ποινές και τις τιμωρίες.

Σχετικά με τους μαθητές, τα οφέλη επίσης ποικίλλουν. Λόγου χάρη, ενισχύεται η κριτική ικανότητά τους, η ενεργητική μάθηση και η ικανότητα αυτορρύθμισης της συμπεριφοράς, η αυτοεκτίμηση, η ομαδικότητα, η συνεργασία (Αρτινοπούλου, Β., 2011β: 43-44). Τα οφέλη και για τους ίδιους τους διαμεσολαβητές είναι θετικά αφού βοηθούν στη βελτίωση της συμπεριφοράς και στην αλλαγή των αρνητικών αναπαραστάσεων που ενδεχομένως έχουν, στην αύξηση της αυτοπεποίθησης και αυτοεκτίμησης, στην ανεκτικότητα και διεύρυνση των πνευματικών οριζόντων (Bonnafé-Schmitt, J.P., 2006).

Είναι αυτονόητο ότι και για τους πρωταγωνιστές των συγκρούσεων η διαδικασία της διαμεσολάβησης έχει ποικίλα πλεονεκτήματα. Κατ' αρχάς, η απόφαση να απευθυνθούν στους διαμεσολαβητές του σχολείου για την επίλυση των συγκρούσεων είναι από μόνη της ένα μεγάλο βήμα προς την ειρηνική επίλυση των διαφωνιών δείχνοντας την προθυμία για διάλογο και για εναλλακτική διαχείριση της σύγκρουσης. Η διάθεση για συνεργασία και για αποφυγή των εντάσεων είναι επίσης εμφανής όπως και το ότι σταδιακά ωριμάζουν και αποκτούν την κουλτούρα της μη βίαιης αντιμετώπισης των διαφωνιών.

Συν τοις άλλοις, η διαμεσολάβηση προσφέρει την ευκαιρία της ειρηνικής επίλυσης των διαφορών μέσα από μια διαδικασία όπου έχει τις εξής φάσεις: οι εμπλεκόμενοι, καταρχάς, εκθέτουν το πρόβλημα, το οποίο παραφράζεται από τους διαμεσολαβητές με σκοπό να συνειδητοποιήσουν οι εμπλεκόμενοι τι ακριβώς συνέβη, αλλά και τα συναισθήματά τους, στα οποία δίδεται ιδιαίτερη έμφαση σε όλη τη διάρκεια της διαδικασίας. Έπειτα, οι ίδιοι οι εμπλεκόμενοι αναζητούν λύση και καταλήγουν σε μια συμφωνία που προτείνουν από κοινού. Τέλος, δεσμεύονται γραπτώς να τηρήσουν τη συμφωνία και ανανεώνουν το ραντεβού για τις

επόμενες μέρες για να δουν κατά πόσο τηρήθηκε η συμφωνία. (Αναλυτικότερα για τις φάσεις της διαμεσολάβησης, βλ. Αρτινοπούλου, Β., 2010:79-81). Συνήθως, στο τέλος της διαδικασίας, οι εμπλεκόμενοι αισθάνονται ανακούφιση και ικανοποίηση που κατέληξαν σε μια λύση και η συμπεριφορά τους απέναντι στους άλλους βελτιώνεται σημαντικά. Επιπλέον, αισθάνονται ότι ως υπεύθυνα άτομα οφείλουν να τηρήσουν τη δέσμευσή τους.

Η διαδικασία της διαμεσολάβησης οδηγεί στην αυτενέργεια και στην υπευθυνότητα τα παιδιά που εμπλέκονται σε αυτή και τους καλλιεργεί την κουλτούρα της μη βίας και της ήπιας διαχείρισης των διαφωνιών. Δεν αποτελεί βέβαια πανάκεια η διαμεσολάβηση αφού υπάρχουν όρια στην εφαρμογή της. Εντούτοις, αναμφισβήτητα μπορεί να συντελέσει σημαντικά στη δημιουργία κλίματος ειρήνης και διαλόγου στο σχολείο και στη βελτίωση των διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ των μελών της σχολικής κοινότητας.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Η παρούσα εργασία είχε ως στόχο να εκθέσει ορισμένους προβληματισμούς και συμπεράσματα που προέκυψαν μετά από έρευνα σε επαρχιακό Γυμνάσιο σχετικά με την ενδοσχολική βία. Στόχος ήταν να προταθούν και κάποιες στρατηγικές πρόληψης και αντιμετώπισης της βίας στο πλαίσιο ενός πολυπολιτισμικού σχολείου το οποίο επιθυμεί να διδάξει στα παιδιά τον τρόπο της ειρηνικής συνύπαρξης, της κοινής ζωής με τον Άλλο, της πολιτισμένης και μη βίαιης επίλυσης των συγκρούσεων.

Δεδομένου ότι ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια μεγάλος αριθμός μαθητών βιώνει μια δύσκολη καθημερινότητα στην οικογένειά του λόγω, μεταξύ άλλων, της οικονομικής κρίσης και των συνεπειών της, το σχολείο θα μπορούσε να συνεισφέρει στη βελτίωση της ζωής των παιδιών και να τα οπλίσει με αισιοδοξία και ψυχοκοινωνικές δεξιότητες που θα τα βοηθήσουν να αυτενεργούν επιτυχώς, να έχουν ενσυναίσθηση, να συνεργάζονται και με νηφαλιότητα και ηρεμία να αναζητούν λύσεις παρά τις αντιξοότητες.

Οι εκπαιδευτικοί, προκειμένου να οδηγήσουν τους μαθητές τους στην υπευθυνότητα και στην αυτοδιαχείριση σε κλίμα ηρεμίας, θα όφειλαν και οι ίδιοι να εκπαιδεύονται στην ειρηνική συνύπαρξη και να αποκτούν συνεχώς εσωτερικά κίνητρα για το έργο τους, τα οποία θα μπορούσαν να τα μεταδίδουν και στους μαθητές τους. Η καλλιέργεια κουλτούρας διαλόγου και συνεργασίας σε ένα πλαίσιο ισότητας για εκπαιδευτικούς και μαθητές είναι υπόθεση αρκετά δύσκολη, η οποία χρειάζεται χρόνο για να εμπεδωθεί και υποχωρήσεις και από τις δύο πλευρές (και κυρίως -προφανώς- από την πλευρά των εκπαιδευτικών). Οι εκπαιδευτικοί χρειάζεται να αναθεωρήσουν ενδεχομένως ορισμένες παραδοχές τους και να εγκαταλείψουν τις όποιες αυταρχικές και στερεοτυπικές στάσεις τους.

Ο συνεχής αναστοχασμός, τόσο στην ποιότητα και στον τρόπο παροχής του εκπαιδευτικού υλικού αλλά και σχετικά με το ενδιαφέρον που εκφράζουν στα προβλήματα που εκθέτουν οι μαθητές, κρίνεται αναγκαίος προκειμένου να επιτευχθεί η αυτοβελτίωση και η αναβάθμιση του παρεχόμενου έργου. Επιπλέον, ο τρόπος που αναζητούν να διαπαιδαγωγήσουν τους μαθητές πρέπει να αναθεωρηθεί από μερίδα εκπαιδευτικών και να αναλογιστούν εάν οι αποβολές και το ποινολόγιο έχουν διαπαιδαγωγικό χαρακτήρα και αποτρέπουν την επανάληψη της παραβατικής συμπεριφοράς. Η πείρα μας μάς δείχνει πως συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο και για το λόγο αυτό θεωρούμε ότι είναι απαραίτητη η διαπαιδαγώγηση στη διαβουλευτική δημοκρατία και στην ειρήνη, στην ήπια διαχείριση των διαφορών και στη διαμεσολάβηση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αρτινοπούλου, Β. (2010). *Η σχολική διαμεσολάβηση: Εκπαιδεύοντας τους μαθητές στη διαχείριση της βίας και του εκφοβισμού*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Αρτινοπούλου, Β. (2011α). Η διαμεσολάβηση στο πλαίσιο της επανορθωτικής δικαιοσύνης, στο Θάνος Θ. (επιμ.) (2011). *«Η διαμεσολάβηση στο σχολείο και στην κοινωνία»*. Αθήνα: Πεδίο

Αρτινοπούλου, Β. (2011β). Σχολική διαμεσολάβηση και αποκαταστατική δικαιοσύνη, στο Θάνος Θ. (επιμ.) (2011). *«Η διαμεσολάβηση στο σχολείο και στην κοινωνία»*. Αθήνα: Πεδίο

- Bonafé-Schmitt, J.P. (2000). *La médiation scolaire par les élèves*. Paris: ESF
- Bonafé-Schmitt, J.P. (2006). LA MEDIATION SCOLAIRE PAR LES PAIRS : UNE ALTERNATIVE A LA VIOLENCE A L'ECOLE», SPIRALE, *Revue de Recherches en Education*, 37, 173-182.
- Γεωργιάννης, Π. & Μπομπάριδου, Χρ. (2007). «Η διαπολιτισμική επάρκεια και ετοιμότητα των εκπαιδευτικών: Θεωρητική και ερευνητική προσέγγιση» στο Γκόβαρης et altri (επιμ.), (2007). «*Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑΣ. Ζητήματα θεωρίας και πράξης της Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής*». Αθήνα: Ατραπός
- Κουρκούτας, Η. & Θάνος, Θ. (2009). Ένταξη εφήβων με αντικοινωνικές και παραβατικές συμπεριφορές στο σχολείο, στο: «*ΠΑΙΔΙΚΗ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΕΙΟ. ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΗΜΕΡΙΔΑΣ*». Ωδείο Ρεθύμνου: ΤΟΠΟΣ
- Olweus, D. (2009). *Εκφοβισμός και βία στο σχολείο*. Αθήνα: ΕΨΥΠΕ
- Πανούσης, Γ. (2009). «(Ενδο)σχολική βία: Χωρίς όρια και χωρίς ορίζοντα;», στο: «*ΠΑΙΔΙΚΗ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΕΙΟ. ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΗΜΕΡΙΔΑΣ*». Ωδείο Ρεθύμνου: ΤΟΠΟΣ
- Τρίγκα – Μερτίκα, Ε. (2012). *Σχολικός εκφοβισμός - Θυματοποίηση - Ο ρόλος οικογένειας-σχολείου*. Αθήνα: Γρηγόρη
- Viau, R., (2009). *La motivation en contexte scolaire*. Québec: de boeck

ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

- Αναστασάκη, Μ., (2015), Η ανθρωπιστική παιδεία, ο ουμανιστής εκπαιδευτικός και η διαμεσολάβηση συνομηλίκων, ως παράγοντες διαχείρισης της ενδοσχολικής βίας, *Θεωρία και Έρευνα στις επιστήμες της Αγωγής*, 2, 45-62. Διαθέσιμο στο: <http://periodiko.inpatra.gr>. Ανακτήθηκε στις 15/10/2015.

Παράρτημα

Ερωτηματολόγιο για τον σχολικό εκφοβισμό - Ημερομηνία: 11 & 12 Απριλίου 2013

Τάξεις: Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου

Στο παρακάτω ερωτηματολόγιο θα βρεις ερωτήσεις σχετικά με τη ζωή σου στο σχολείο.

Δώσε μόνο μία απάντηση σε κάθε ερώτηση. Δε χρειάζεται να γράψεις το όνομά σου.

Φύλο: Αγόρι Κορίτσι

Απάντησε στις ερωτήσεις 1-7, σκεπτόμενος/-η εάν σου έχει συμβεί κάποιο από τα περιστατικά τους τελευταίους δύο μήνες στο σχολείο.

1. Έχεις δεχτεί κοροϊδευτικά σχόλια, βρισιές ή απειλές από συμμαθητές/συμμαθήτριες σου;

Ναι

Όχι

2. Έχουν διαδώσει συμμαθητές/συμμαθήτριες σου φήμες ή/και ψέματα για σένα με σκοπό να κάνουν τους άλλους να σε αντιπαθήσουν;

Ναι

Όχι

3. Συμμαθητές/συμμαθήτριες σου, σου έχουν κλέψει ή καταστρέψει προσωπικά αντικείμενα;

Ναι

Όχι

4. Συμμαθητές/συμμαθήτριες σου, σε έχουν απομονώσει από παρέες ή από ομαδικές δραστηριότητες;

Ναι

Όχι

5. Συμμαθητές/συμμαθήτριες σου, σου έχουν κάνει άσχημες χειρονομίες ή σε έχουν χτυπήσει;

Ναι

Όχι

6. Έχεις δεχτεί από συμμαθητές/συμμαθήτριες σου απειλητικά τηλεφωνήματα ή απειλητικά μηνύματα στο κινητό ή στον υπολογιστή σου;

Ναι

Όχι

7. Εσύ, έχεις ασκήσει κάποια μορφή βίας σε συμμαθητές/συμμαθήτριες σου όπως αυτές που περιγράφηκαν στις ερωτήσεις 1 έως 6;

Ναι

Όχι

8. Πιστεύεις ότι ασκούν βία περισσότερο:

Τα κορίτσια

Τα αγόρια

Και οι δύο

9. Έχεις δει εσύ κάποιο περιστατικό βίας όπως αυτά που περιγράφηκαν παραπάνω;

Ναι

Όχι

10. Εάν ναι, πώς ένιωσες όταν είδες αυτό το περιστατικό;

Αδιαφορία

Ικανοποίηση

Φόβο

11. Εάν ναι, πού συνέβη αυτό το περιστατικό;

Μέσα στην τάξη την ώρα του μαθήματος

Στην αυλή του σχολείου

Στις σκάλες

Στον 1ο όροφο

Στην πίσω αυλή

Στις τουαλέτες

Στη στάση λεωφορείου

12. Βοήθησε κάποιος εκπαιδευτικός;

Ναι

Όχι

13. Εσύ έχεις αναφέρει περιστατικά εκφοβισμού στους καθηγητές σου;

Ναι

Όχι

14. Εσύ έχεις αναφέρει περιστατικά εκφοβισμού στην ομάδα διαμεσολάβησης του σχολείου σου;

Ναι

Όχι

15. Ο γονιός ή ο κηδεμόνας σου έχει έρθει σε επαφή με το σχολείο για να αντιμετωπίσει από κοινού με το σχολείο περιστατικό εκφοβισμού;

Ναι

Όχι

16. Πώς αισθάνεσαι γενικά για το σχολείο;

Σου αρέσει πολύ και αισθάνεσαι ασφαλής

Βαριέσαι πολύ

Περνάς καλά με τους φίλους σου, αλλά βαριέσαι τα μαθήματα

Αισθάνεσαι συνεχώς απογοήτευση

Αισθάνεσαι άγχος και πίεση

17. Πώς θα περιέγραφες τον εαυτό σου με δύο λέξεις;

Νιώθεις καλά στο σχολείο

Δε νιώθεις καλά και φοβάσαι

Δεν πιστεύεις στον εαυτό σου και ότι μπορείς να τα καταφέρεις

Πιστεύεις ότι οι άλλοι σου δίνουν σημασία και προσοχή

Πιστεύεις ότι δεν σου δίνουν σημασία

18. Στο σχολείο υπάρχει η ομάδα της διαμεσολάβησης συνομηλίκων σου. Σε έχει ήδη βοηθήσει με κάποιο περιστατικό;

Ναι

Όχι

19. Αισθάνεσαι εμπιστοσύνη για αυτή την ομάδα;

Ναι

Όχι

20. Πιστεύεις ότι μπορεί να συμβάλλει αποτελεσματικά στην αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού;

Ναι

Όχι